

PATIRKIME VAIKYSTĘ

REKOMENDACIJOS DĖL IKIMOKYKLINIO
AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO

**Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga**

**Nacionalinė
švietimo
agentūra**

Rekomendacijos „Patirkime vaikystę“ dėl ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo parengtos įgyvendinant Europos Sąjungos bendrai finansuojamą projektą „Ikimokyklinio ugdymo turinio kaita“ (Nr. 10-014-P-0001). Projektą įgyvendino Nacionalinė švietimo agentūra.

Ikimokyklinio ugdymo rekomendacijas „Patirkime vaikystę“ parengė autorių grupė: Ona Monkevičienė (grupės vadovė), Milda Brėdikytė, Alvyra Galkienė, Laimutė Jankauskienė, Tatjana Jevsikova, Laura Kamandulytė-Merfeldienė, Sonata Latvėnaitė-Kričienienė, Rita Makarskaitė-Petkevičienė, Edita Maščinskaitė, Emilija Sakadolskienė, Viktorija Sičiūnienė, Stasė Ustilaitė, Birutė Vitytė.

Kalbos redaktorė Nijolė Šorienė

Fotografės: Laura Deliusinė ir Loreta Kondratė

Dizainerė Silva Jankauskaitė

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN

Rekomendacijų „Patirkime vaikystę“ paskirtis – padėti mokykloms, vykdančioms ikimokyklinio ugdymo programą, parengti arba atnaujinti ir diegti savo mokyklos programą, kuri geriausiai atlieptų kiekvieno programoje dalyvaujančio vaiko, šeimos ir vietos bendruomenės poreikius ir užtikrintų kokybišką vaiko ugdymą.

Rekomendacijose siūloma į kiekvieną ikimokyklinio ugdymo aspektą žvelgti iš augančio, žaidžiančio ir savo galias nuolat plėtojančio vaiko perspektyvos, nes tai leidžia geriau pažinti, kaip vaikas patiria pasaulį ir kuria savo identitetą. Tikimės, kad rekomendacijose pristatytos idėjos ir praktiniai pavyzdžiai sudarys galimybes pedagogams nuodugniau suprasti, matyti, girdėti, pajusti, kas svarbu vaikui ir vaikų grupei, kuo vaikai domisi, kaip jaučiasi, kaip žaidžia, mokosi, ir drauge kurti vaikams prasmingą, visas jų galias auginantį ugdymo(si) procesą. Linkime, kad pateikiamos idėjos ir rekomendacijos būtų naudingos mokyklų komandoms tarantis ir dalinantis turima patirtimi, kaip prasmingiausia organizuoti kasdienę praktinę veiklą ir kaip ugdymo(si) procesas gali atsiverti vaikų įvairovei ir padėti kiekvienam vaikui patirti saugaus ir kokybiško augimo sėkmę.

Rekomendacijas sudaro šešiolika atskiriems ikimokyklinio ugdymo turinio klausimams skirtų knygelių. Knygelės apima klausimus, kuriuos aktualizavo *Ikimokyklinio ugdymo programos gairės* (2023), pateikdamos susitartą vaikų ugdymo(si) kokybės viziją ir jos siekio kryptis, iškeltas mokytojų ir mokyklų vadovų, atskleistas reikminio tyrimo „Ikimokyklinio ugdymo turinio analizė ir tobulinimo perspektyvos“ (Brandišauskienė ir kt., 2024), inspiruotas kitų šalių patirčių ir naujausių mokslinių vaikų raidos ir ikimokyklinio ugdymo(si) tyrimų.

Visos knygelės turi panašią sandarą. Jų rengėjai kviečia skaitytojus apmąstyti:

- Kodėl šis ugdymo(si) aspektas yra svarbus siekiant vaikų ugdymo(si) kokybės?
- Kas apie tai yra teigiama *Ikimokyklinio ugdymo programos gairėse*?
- Kaip tai suprantame plačiau? Kiek turime įvairių galimybių? Kokiomis kryptimis galime judėti link kokybiško vaikų ugdymo(si)?
- Kaip pasiekti mokyklos ikimokyklinio ugdymo programoje fiksuotų susitarimų ir ugdymo praktikos dermę?

Rekomendacijų „Patirkime vaikystę“ knygelės yra bendras mokslininkų ir mokyklų, vykdančių ikimokyklinio ugdymo programą, komandų kūrinys. Knygelėse aptariami vaikų kokybiško ugdymo(si) samprata ir ugdymo proceso organizavimo ypatumai iliustruojami prasmingais praktikų pavyzdžiais, padedančiais geriau suprasti esmines idėjas. Dėkojame mokyklų bendruomenėms, kurios negailėjo savo laiko ir nuoširdžiai bendradarbiavo su rekomendacijų rengėjais mokslininkais.

Rekomendacijas „Patirkime vaikystę“ sudaro šios knygelės:

1 knygelė.

Kaip atnaujinti, kurti ir įgyvendinti mokyklos ikimokyklinio ugdymo programą remiantis Gairėmis?

Knygelėje supažindinama su pasaulinėmis ikimokyklinio ugdymo turinio kaitos tendencijomis ir pagrįstu sprendimu rengti *Ikimokyklinio ugdymo programos gaires* (toliau – *Gairės*), o ne *Bendrąją ikimokyklinio ugdymo programą*, taip pat šio sprendimo poveikiu mokykloms. Knygelės autorės kviečia gilintis į *Gaires* kaskart, kai kyla poreikis atnaujinti (ar kurti naują) mokyklos ikimokyklinio ugdymo programą ir kai yra akivaizdi mokyklos programoje fiksuotų pokyčių raiška ugdymo(si) praktikoje.

KAIP ATNAUJINTI, KURTI
IR ĮGYVENDINTI MOKYKLOS
IKIMOKYKLINIO UGDYMO
PROGRAMĄ REMIANTIS
GAIRĖMIS?

1 knygelė

2 knygelė.

Kaip pasirinkta teorinė prieiga gali padėti kurti vientisą ugdymo programą ir praktikas?

Knygelės rengėjai padeda atsakyti į nuolat keliamą klausimą, kodėl kiekvienam mokytojų yra svarbu apmąstyti, kokia teorine prieiga grindžiamas kasdienis vaikų ugdymas. Gilinamasi į pagrindines vaiko raidos teorijas, kuriomis remiasi ankstyvasis vaikų ugdymas(is), projektuojamas *Gairėse* ir mokyklų programose. Knygelė padeda rasti atsakymus, kaip modeliuoti kasdienio vaikų ugdymo(si) procesą ir veiklas, kad pedagoginė sistema mokykloje būtų nuosekli, atliepianti mokyklos pasirinktą, kokybišką vaikų ugdymą(si) užtikrinančią teorinę prieigą.

KAIP PASIRINKTA
TEORINĖ PRIEIGA
GALI PADĖTI KURTI
VIENTISĄ UGDYMO
PROGRAMĄ IR
PRAKTIKAS?

2 knygelė

3 knygelė. Kaip plėtoti vaikų pasiekimų ir pažangos stebėseną mokykloje?

Knygelė naudinga ugdytojams, ieškantiems atsakymų į klausimą, kodėl vaikų ugdymo(si) pasiekimų ir pažangos stebėseną yra neatsiejama vaikų ugdymo(si) proceso dalis siekiant jo kokybės. Leidinyje nagrinėjama, kas yra tvari vaikų pasiekimų ir pažangos stebėsenos sistema ir kaip ją kurti savo mokykloje. Knygelėje gausu pavyzdžių, kaip stebėti, dokumentuoti, analizuoti ir reflektuoti vaikų pasiekimus ir pažangą, kad stebėjimo duomenys taptų prasmingu tolesnio vaikų ugdymo(si) proceso planavimo pagrindu ir sutelktų visus ugdymo(si) proceso dalyvius kartu kurti sąlygas kiekvieno vaiko ugdymosi sėkmei.

4 knygelė. Kaip organizuoti įtraukųjį ugdymą universalaus dizaino mokymuisi prieigoje?

Knygelė skirta apmąstyti ypač jautrų klausimą – kodėl mums visiems svarbu atverti mokyklos duris vaikų įvairovei? Kuo tai praturtina mokyklos ugdymo(si) procesą ir prisideda prie visų ir kiekvieno vaiko gerovės ir ugdymosi sėkmės? Skaitytojai kviečiami tyrinėti ir apmąstyti universalaus dizaino mokymuisi prieigą ir jos įgyvendinimo mokykloje galimybes; skatinami gilintis, kaip sukurti palankias sąlygas visiems ir kiekvienam vaikui dalyvauti bendrose ugdymosi veiklose, pašalinant galimus ugdymosi barjerus.

5 knygelė.

Iš kokių perspektyvų žvelgti į žaidimą kuriant ir įgyvendinant mokyklos programą?

Knygelėje žaidimas pristatomas kaip pagrindinė ankstyvosios vaikystės veikla, vaiko raidos šaltinis ir svarbiausias ugdymo(si) būdas. Leidinyje aptariamos pagrindinės teorinės žaidimo prielaidos, žaidimo raida, mokytojo vaidmuo, žaidimo organizavimo sąlygos, žaislų ir ugdymo aplinkos reikšmė, žaidimo sąsajos su *Gairėmis* ir *Gairių* priedu *Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašu*. Knygelėje pedagogams pateikiama patarimų, kaip stebėti, suprasti ir tikslingai palaikyti vaikų žaidimą, kuriant vientisą, žaidimu grįstą ugdymo programą ir kasdienę ugdymo praktiką.

IŠ KOKIŲ
PERSPEKTYVŲ
ŽVELGTI Į ŽAIDIMĄ
KURIANT IR
ĮGYVENDINANT
MOKYKLOS
PROGRAMĄ?

5 knygelė

6 knygelė.

Kas yra ugdymo(si) kontekstai ir kaip juos atrasti bei kurti?

Knygelės tikslas – nuodugniai paaiškinti ugdymo(si) kontekstų sampratą, jų reikšmę ir vaidmenį kokybiškame mažų vaikų ugdyme. Joje aptariama, kaip ugdymo(si) kontekstai gimsta iš vaikų iniciatyvų, žaidimų, tyrinėjimų, kasdienių patirčių ir sąveikų su aplinka, kuo jie skiriasi nuo edukacinės aplinkos, koks yra mokytojo vaidmuo juos atpažįstant, modeliuojant ir plėtojant. Knygelėje pristatomi įvairūs ugdymo(si) kontekstų tipai, pateikiama praktinių pavyzdžių ir rekomendacijų, padedančių ugdymo(si) kontekstus kurti, reflektuoti ir integruoti į ugdymo programą, taip pat tikslingai kurti prasmingas vaikų patirtis.

KAS YRA UGDYMO SI
KONTEKSTAI IR KAIP
JUOS ATRASTI BEI KURTI?

6 knygelė

7 knygelė. Kaip programoje pateikti ir įgyvendinti ugdymo(si) turinį?

Knygelės rengėjai kviečia iš įvairių perspektyvų apsvarstyti mokyklų bendruomenės ypač aktualų klausimą – kaip susitarti ir mokyklos programoje kuo glausčiau pateikti ikimokyklinio ugdymo(si) turinį, išryškinant jo sąsajas su auginamomis vaikų galiomis ir plėtojama pasiekimais. Knygelėje dalinamasi praktiniais mokyklų susitarimais ir sprendimais, kurie nubrėžia galimas visuminio vaikų ugdymo(si) kryptis; atskleidžia prasmingus ir mokytojams patogius integralaus turinio modeliavimo būdus ir formas; išryškina vaiko galias ir pasiekimus auginantį ugdymosi turinį, kurį aktualizuoja ugdymosi kontekstai.

8 knygelė. Kaip puoselėti vaikų sveikatą ir užtikrinti jų gerovę?

Knygelėje pateikiama naujausiais vaikystės tyrimais grindžiama vaiko gerovės samprata kaip kokybiško visuminio vaiko ugdymo(si) prielaida. Knygelės rengėjai kviečia aiškintis, kaip kiekviena *Gairėse* pateikta ugdymo(si) sritis prisideda prie vaiko gerovės užtikrinimo, skatina atidžiau tyrinėti ugdymo(si) srities „Mūsų sveikata ir gerovė“ turinio sandarą. Skaitytojai knygelėje ras Lietuvos ir kitų šalių (Škotijos, Airijos, Naujosios Zelandijos) pavyzdžių, kaip prasmingai ir turiningai plėtoti vaikų gerovei ir sveikatai palankias aplinkas, kontekstus ir veiklas, sukuriant sąlygas rasti vaikų iniciatyvoms ir idėjoms; kaip judėjimą integruoti į visus dienos etapus, įvairias aplinkas ir veiklas; kaip skatinti vaikų saugaus elgesio įpročių ugdymą(si). Pateikiama pasiūlymų, kaip galėtų bendradarbiauti fizinio ugdymo ir ikimokyklinio ugdymo mokytojai.

9 knygelė. Kas naujo ugdymo(si) srities „Aš ir bendruomenė“ turinyje?

Knygelėje pateikiamas visuminis požiūris į ugdymo(si) srities „Aš ir bendruomenė“ sandarą ir šios srities integracinius ryšius su kitomis ugdymo(si) sritimis. Skaitytojai kviečiami plačiau nagrinėti *Gairėse* aktualizuotą vaikus auginančių socialinių kultūrinių ryšių ir sąveikų sritį, padedančią rasti vaiko asmeninio ir pilietinio tapatumo jausmą, užmegzti ryšius su kitais, tyrinėti žmonių ir jų gyvenamųjų vietų įvairovę, panašumus ir skirtynes, patirti asmeninio ir istorinio laiko tėkmę. Knygelėje apsvaustomos emocijų ir elgesio problemų ankstyvosios prevencijos programų integracijos į mokyklos ikimokyklinio ugdymo programą galimybės.

10 knygelė. Kaip auginti vaiką kalbų pasaulyje?

Knygelėje atskleidžiamas požiūris kalbų įvairovę vertinti kaip svarbią ikimokyklinio ugdymo(si) dalį, padedančią vaikams ugdytis kalbos supratimo ir kalbinės raiškos gebėjimus, kalbinę tapatybę ir kalbų įvairovės suvokimą. Knygelėje nagrinėjama kalbų įvairovės reikšmė vaiko kalbinei, kultūrinei, socialinei, meninei ir pažinimo raidai; pristatomi pavyzdžiai, kaip kurti kalbų įvairovės kontekstą kasdienėse ugdymo veiklose; pateikiama rekomendacijų, kaip organizuoti ugdymą ir priimti veiksmingus sprendimus daugiakalbėje grupėje, stiprinti tėvų, mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimą, siekiant sėkmingai auginti vaiką kalbų pasaulyje.

11 knygelė.

Kas svarbu įgyvendinant ugdymo(si) srities „Tyrinėjū ir pažįstu aplinką“ turinį?

Knygelėje gvildinama, kaip įgyvendinti ugdymo(si) turinio sritį „Tyrinėjū ir pažįstu aplinką“. Joje pateikiamas visuminis žvilgsnis į šios ugdymo(si) srities sandarą ir naujoves, daugiau dėmesio skiriant aplinkos daiktų ir gamtos pažinimo bei skaitmeninių technologijų pasaulio aspektams. Atkreipiamas dėmesys į paties vaiko inicijuojamus aplinkos ir gamtos tyrinėjimus, mokytojai palaikant ir skatinant vaikų smalsumą, paremiant jo tyrinėjimus, plėtojant naujas aplinkos ir gamtos pažinimo formas. Knygelėje aptariami skaitmeninio raštingumo ir informatinio mąstymo ugdymo ikimokykliniame amžiuje ypatumai, skaitmeninių technologijų naudos ir rizikos, galimybė ugdyti vaikų skaitmeninio sumanumo gebėjimus su skaitmeninėmis technologijomis ir be jų. Atkreipiamas dėmesys į šios turinio srities integralumą, suaugusiojo vaidmenį, priemonių tinkamumą, būtinumą apsvarstyti mokyklos susitarimus, susijusius su skaitmeninių technologijų naudojimu. Pateikiamas integruotos gamtamokslinės, matematinio mąstymo ir skaitmeninio sumanumo veiklos pavyzdys.

12 knygelė.

Kaip skleidžiasi vaiko matematinis mąstymas?

Knygelėje matematinis ugdymas(is) pristatomas kaip nuoseklus vaiko mąstymo, pažinimo ir problemų sprendimo gebėjimų plėtojimo procesas, grindžiamas prasmingomis ugdymo(si) situacijomis ir sąmoningais mokytojo pedagoginiais sprendimais. Joje aptariami matematinio mąstymo raidos dėsningumai, ugdymo(si) principai, mokytojo kuriamos aplinkos reikšmė, vaikų pažangos stebėseną ir komandos susitarimų svarbą, užtikrinanti nuoseklią ugdymo(si) kokybę. Teorinės įžvalgos papildomos praktiniais pavyzdžiais ir kasdieniam darbui pritaikytais priedais – veiklų atmintinėmis, refleksijos klausimais ir stebėsenos formomis. Knygelė padės mokytojams kurti ugdymo(si) praktiką, kurioje matematika natūraliai tampa vaikų pažinimo dalimi, o kiekvienas vaikas skatinamas tyrinėti, atrasti dėsningumus, pagrįsti savo sprendimus ir kūrybiškai spręsti problemas.

13 knygelė.

Kaip interpretuoti ir įgyvendinti ugdymo srities „Kuriu ir išreiškiu“ turinį?

Knygelė padeda suprasti, kaip ugdymo srityje „Kuriu ir išreiškiu“ atsiskleidžia holistinis požiūris į vaiko kūrybiškumo, estetišio pajautimo ir saviraiškos ugdymą. Joje aptariama, kaip žaidimas, muzika, šokis, teatro, dailė ir literatūra natūraliai papildo vieni kitus ir tampa kasdienio vaikų ugdymo(si) dalimi. Pateikiamos teorinės įžvalgos ir praktinės rekomendacijos padeda pedagogams kurti turtingą kūrybinę aplinką, kurioje vaikai gali tyrinėti, eksperimentuoti, kurti, išreikšti save ir patirti meno džiaugsmą. Skaitytojai kviečiami į meninį ugdymą žvelgti ne kaip į atskiras veiklas ar dalykus, bet kaip į viensitį, žaidimu ir vaikų patirtimis grįstą ugdymo procesą, kuriame kūryba tampa natūralia kasdienio vaikų gyvenimo, žaidimo ir mokymosi dalimi.

14 knygelė.

Kas tai yra vaikų iniciatyvas atliepantis, tikslingas ir sąveika grindžiamas veiklų planavimas?

Ugdomųjų veiklų planavimas yra itin jautrus mokyklos ugdymo sistemos pokyčiams – jei planavimas juos atliepia, užtikrinamas judėjimas ugdymo(si) kokybės link. Tad knygelės autorės kviečia apmąstyti, kokie *Gairėse* ir mokyklų programose numatyti pokyčiai skatina peržiūrėti taikomus vaikų veiklų planavimo principus, procedūras ir formas. Gilinamasi, kodėl rekomenduojama ne viena veiklų planavimo galimybė, o trys: vaikų iniciatyvas atliepantis, tikslingas ir vaikų bei mokytojo sąveika grindžiamas veiklų planavimas. Knygelėje pateikiama išvada: svarbu pasirinkti mokyklai tinkamiausią veiklos planavimo variantą, jį tobulinti, siekiant vaiko ir mokytojo iniciatyvų dialogo, planavimo procedūrų lankstumo ir atvirumo.

15 knygelė. Kaip atpažinti ir plėtoti vaiko mokymosi būdus?

Knygelė skatina apmąstyti, kodėl svarbu suprasti ir ugdymosi procese atpažinti, kaip mokosi vaikai. Kodėl būtina sukurti galimybes vaikams mokytis skirtingais, jiems patogiausiais būdais, prisiderinti prie patirtinio vaikų mokymosi būdų ir mokymosi žaidžiant, reaguoti į mokymosi būdų kaitą vaikams augant. Knygelėje pristatomi susisteminti, naujausiais tyrimais pagrįsti svarbiausi vaikų patirtinio mokymosi būdai, iliustruojami praktiniais pavyzdžiais ir vaikų mokymosi proceso akimirkas užfiksavusiomis nuotraukomis. Skaitytojai galės susipažinti, kaip nustatyti ir dokumentuoti ugdymo(si) procese vaikų taikomus įvairius mokymosi būdus.

16 knygelė. Mokyklos ikimokyklinio ugdymo programos kokybės įsivertinimo kriterijai

Knygelė sukuria prielaidas mokyklų bendruomenėms drauge analizuoti ir reflektuoti mokyklos ikimokyklinio ugdymo programos kokybę, aptarti kokybės įsivertinimo kriterijus ir apsisvarstyti, ar visus juos atitinka mokyklos programa ir vaikų ugdymo(si) praktikos. Knygelėje nagrinėjami ir programos struktūros, ir programos turinio kriterijai. Nuolatinė programos kokybės refleksija ir tobulinimas užtikrina nuolatinį judėjimą geresnės vaikų ugdymo(si) kokybės link.

Rekomendacijų „Patirkime vaikystę“ rengėjai tikisi, kad jos bus naudingos:

- mokyklų bendruomenėms, plėtojančioms ikimokyklinio ugdymo(si) programas, orientuotas į vaikų ugdymo(si) praktikų kokybės gerinimą;
- aukštosioms mokykloms, rengiančioms būsimus ikimokyklinio ugdymo mokytojus, švietimo pagalbos specialistus, vadovus;
- profesinės kvalifikacijos tobulinimo centrams, organizuojantiems mokymus ir kvalifikacijos tobulinimo renginius aktualiais ikimokyklinio ugdymo klausimais;
- kitiems su ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymu susijusiems skaitytojams.

Rekomendacijų „Patirkime vaikystę“ rengėjai